

Nr 103.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen angående befrielse för Linköpings domkyrka från erläggande av ränta under vissa år å två statslån; given Stockholms slott den 2 mars 1923.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Maj:ts,
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 2 mars 1923.

Närvarande:

Statsministern och ministern för utrikes ärendena BRANTING, statsråden
LINDQVIST, THORSSON, OLSSON, SANDLER, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON,
ÅKERMAN, SCHLYTER, ÖRNE.

Departementschefen, statsrådet Olsson anför:

Till restaurering av tornbyggnaden å Linköpings domkyrka beviljade på Kungl. Maj:ts framställning 1876 års riksdag ett extra
Bihang till riksdagens protokoll 1923. 1 saml. 81 häft. (Nr 103.)

Befrielse för
Linköpings
domkyrka
från erläggan-
de av ränta
under vissa
år å två
statslån.

anslag av 68,500 kronor. Kungl. Maj:ts framställning i ämnet till riksdagen hade närmast föranletts av en skrivelse från länsstyrelsen och domkapitlet i Linköping, vari dels meddelades, att till förfogande för nämnda restaureringsarbete stodo enskilda bidrag till belopp av 92,881 kronor 20 öre, att Linköpings domkyrkoförsamling utfäst sig att erlägga 30,000 kronor, samt att domkyrkan syntes kunna genom upptagande av ett lån själv svara för 30,000 kronor, men icke något därutöver, dels ock hemställdes om anslag av statsmedel till visst, för ändamålet ytterligare erforderligt belopp.

Sedan därefter framställning gjorts om beviljande åt domkyrkan av förberörda lån å 30,000 kronor, i samband varmed upplystes, bland annat, att en oförutsedd kostnad under tornbyggnadsarbetets fortgång uppstått därigenom, att kyrkans gavelvägg åt tornsidan måst ommuras, anvisade på Kungl. Maj:ts framställning 1882 års riksdag för fullbordande av tornbyggnaden å Linköpings domkyrka jämte därmed i sammanhang stående arbeten å riksgäldskontorets stat för år 1883 ett belopp av 30,000 kronor såsom lån att av domkyrkan återgäldas med en årlig annuitet av fem procent å den ursprungliga lånesumman, av vilken annuitet skulle beräknas fyra procent ränta å det vid varje likvid återstående oguldna kapitalbeloppet och återstoden anses såsom kapitalavbetalning.

I skrivelse den 1 december 1886 anmälde härefter domkyrkostyrelsen att, utöver vad i det ursprungliga kostnadsförslaget upptagits, åtskilliga arbeten å tornbyggnaden måst verkställas, enär de prövats vara av oundvikligt behov för domkyrkans fortfarande bestånd, varigenom utgifterna överstigit det ursprungliga kostnadsförslaget med 59,779 kronor 79 öre, att för smides- och järnkonstruktioner och prisförhöjning å rå kalksten m. m. uppkommit en merutgift av 15,951 kronor 74 öre, att låga priser vid realisering av maskiner och överblivna materialier bidragit till den uppkomna skillnaden samt att, ehuru största delen av dessa överskjutande utgifter täckts av vid arbetets början befintligt överskott av tillgångar och sedermera tillkomna gåvor samt under tiden uppburna räntor, dock uppstått en brist på cirka 30,000 kronor.

På Kungl. Maj:ts i anledning härav gjorda framställning anvisade 1887 års senare riksdag till betäckande av uppkommen brist i den beräknade kostnaden för tornbyggnaden å Linköpings domkyrka jämte därmed i sammanhang stående arbeten å riksgäldskon-

torets stat för år 1888 ett belopp av 30,000 kronor såsom lån att av domkyrkan förräntas och återgäldas enligt samma grunder, som bestämts i fråga om det tidigare lånet.

Under erinran om de sålunda beviljade lånen har domkyrkostyrelsen i Linköping i skrivelse den 24 mars 1921 meddelat, att domkyrkan under vissa år varit urståndsatt att erlägga föreskrivna ränte- och avbetalningar å ifrågavarande lån, ävensom hemställt om efter-skänkande av den skuld, vari domkyrkan på grund av omförmälda uteblivna räntebetalningar häftade till riksgäldskontoret. Domkyrkostyrelsen anför:

Intill år 1907 kunde domkyrkan ordentligt verkställa föreskrivna avbetalningar å dessa lån. Men nämnda år befanns kyrkans skiffertak vara så bristfälligt, att en omläggning därav var oundgängligen nödvändig, och då domkyrkan ej ägde medel därtill, måste ett nytt amorteringslån å 20,000 kronor annorstädes för ändamålet upptagas. Och eftersom det ej blev möjligt för domkyrkan att förränta och amortera alla dessa lån jämte ett annat äldre lån å ursprungligen 25,000 kronor, såg sig domkyrkostyrelsen, sedan den förgäves vänt sig till Kungl. Maj:t med anhållan om proposition till riksdagen angående avskrivning av domkyrkans återstående skuld till staten, nödsakad att inställa sina avbetalningar å statslånen, till dess de andra lånen blivit gäldade. I december 1920 erlade domkyrkostyrelsen slutlikvid å det äldsta lånet, och vid 1921 års slut hoppas den kunna göra detsamma beträffande det sist upptagna, varefter den är lika skyldig som villig att fortsätta med avbetalningen å statslånen. Emellertid har nu under de senast förflutna 15 åren, genom oguldna räntors läggande till kapitalen, domkyrkans skuld till riksgäldskontoret vuxit så, att den för närvarande är åtskilligt större än den ursprungligen var, och det skulle, även under den förutsättning att domkyrkan kunde årligen erlägga stadgade annuiteter, dröja inemot 50 år innan hennes skuld till staten vore till fullo gulden. Det är tröstlöst att tänka sig, att domkyrkan, vars årliga inkomster i medeltal belöpa sig till endast 6,000 kronor, med vilka underhållet av det väldiga templet, biskops- och domkyrkosysslomansgårdarna med flera andra utgifter måste bestridas, under så lång tid skall bliva urståndsatt att verkställa större nödiga reparationer å dessa byggnader. Och dock erfordras inom den närmaste framtiden en omfattande sådan, i der att kopparplåtbetäckningen å domkyrkans tornspira, som från början synes ha blivit opraktiskt anbragt, snart nog behöver omläggas. Kunde nu domkyrkan, då man ej vågar hoppas på avskrivning av hela dess skuld till staten, åtminstone bli befriad från erläggandet av det sedan år 1907 åsamkade räntebeloppet, så skulle hon måhända bli i stånd att avbördas sig denna sin skuld, innan berörda stora reparation på tornspiran behövde verkställas. Och en sådan begäran kan väl svårligen anses orimlig, då man besinnar, att domkyrkan vid medeltidens slut ägde betydande tillgångar, 578 hela hemman, vilka avhänts henne samt ersatts med den så kallade kronotionden, som, med det värde penningen nu har, är alltför obetydlig, för att templets underhåll därmed skulle kunna ens nödtorftigt bestridas.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, som beretts tillfälle att yttra sig i ärendet, hava i utlåtande den 7 april 1921 anfört:

Ifrågavarande båda lån utbetalades av riksgäldskontoret till styrelsen för domkyrkan, det förra den 2 februari 1883 och det senare den 5 januari 1888. Enligt bestämmelse i de för lånen utfärdade skuldförbindelserna förfalla annuiteterna årligen till betalning på samma dagar, som de, å vilka lånebeloppen lyftats.

Den oguldna räntan löper för det äldre lånet från den 14 februari 1906 — beroende därpå att 1906 års annuitet inbetalades några dagar för sent — och för det yngre lånet från den 5 januari samma år.

Efter inbetalningen av de två annuiteter, som förföllo till betalning år 1906, utgjorde riksgäldskontorets återstående kapitalfordran hos domkyrkan 19,055 kronor 54 öre å 1883 års lån och 22,308 kronor 17 öre å 1888 års lån. Räntan härå å 4 procent utgör för 15 år 11,433 kronor 30 öre respektive 13,384 kronor 95 öre eller sammanlagt 24,818 kronor 25 öre, vartill alltså det belopp uppgår, om vars efterskänkande domkyrkostyrelsen gjort framställning; och bör, i händelse denna framställning bifalles, inbetalningen av annuiteterna, utgörande 1,500 kronor för vartdera lånet, ånyo vidtaga år 1922 på de förut bestämda förfallodagarna.

Efter erhållen remiss hava kammarkollegiet och statskontoret genom länsstyrelsen från Linköpings domkyrkoförsamling infordrat yttrande rörande det belopp, varmed församlingen kunde vara villig att årligen bidraga till domkyrkans underhåll. Till svar härå har församlingen, med vilken domkapitlet och domkyrkostyrelsen i avgivna yttranden förklarat sig instämma, anfört:

Vad domkyrkans underhåll angår, har det enligt gammal praxis ansetts tillkomma domkyrkan att med sina medel sörja för vidmakthållandet av kyrkans yttre, medan åter domkyrkoförsamlingen haft att svara för alla utgifter, som röra kyrkans inredning, dennas vidmakthållande eller förnyande eller som sammanhånga med kyrkans användning som gudstjänstlokal. I detta sammanhang må särskilt erinras om de betydande utgifter, som församlingen årligen måste vidkännas för det väldiga templets uppvärmning och belysning, utgifter som under de sista 5 åren uppgått till i medeltal 15,000 kronor om året. Likaså anser sig församlingen, som under de sista 40 åren bekostat bland annat restaurering av såväl orgel som predikstol samt låtit inreda ny värmeledning, böra framhålla, att åtskilligt av inredningen snart nog behöver förnyas — frågan härom har under krigsåren måst uppskjutas — vilket kommer att kräva avsevärda utgifter från församlingens sida.

Vidare vill församlingen erinra om, att den vid flera tillfällen, då större reparationer å kyrkans yttre måst vidtagas, ej undandragit sig att i sin mån bidra till kostnaderna härför. Så t. ex. bidrog församlingen till restaureringen av kyrkans torn åren 1876—1886 med 30,000 kronor, bekostade 1892 nya takrännor till domkyrkan och 1899 innerdörrar vid dess tornportal. Församlingen torde icke heller för framtiden, där så behöves, komma att undandraga sig att

lämna dylika bidrag. Däremot anser sig församlingen, i betraktande av vad ovan anförts, icke kunna på förhand utfästa sig att till kyrkans yttre underhåll årligen lämna något visst kontant bidrag.

Länsstyrelsen, som den 25 februari 1922 avgivit yttrande i ärendet, har uttalat, att domkyrkostyrelsens framställning syntes länsstyrelsen vara i synnerligen hög grad förtjänt av beaktande.

För egen del hava kammarkollegiet och statskontoret den 30 mars 1922 avgivit gemensamt utlåtande i ärendet. Ämbetsverken yttra:

Huvudsakligast därigenom, att under restaureringsarbetenas gång det visat sig nödvändigt att utföra en del icke tidigare förutsedda arbeten, har domkyrkan fått vidkännas avsevärt större kostnader, än som ursprungligen varit avsett och som domkyrkan med hänsyn till sina tillgångar och inkomster då ansågs kunna bära. Frågan är nu om domkyrkans ekonomi för närvarande kan anses vara sådan, att den medgiver förräntande och amortering av hela den nuvarande skulden till riksgäldskontoret, utan att därigenom ändamål åsidosättas, som bära med domkyrkans medel tillgodoses. Under åren 1918—1920, för vilka ämbetsverken haft tillgång till domkyrkans räkenskaper, hava i medeltal per år inkomsterna belöpt sig till 8,186 kronor, utgifterna, bortsett från amortering samt räntor å numera slutfärdiga lån, till 3,026 kronor samt överskottet sålunda till 5,160 kronor. Efter som de domkyrkan åliggande årliga annuiteterna å de bägge lånen från riksgäldskontoret uppgå till sammanlagt 3,000 kronor, skulle sålunda, under förutsättning av oförändrade inkomster och utgifter, uppstå ett årligt överskott av 2,160 kronor. Bland utgifterna för nämnda år ingå emellertid underhållskostnader för domkyrkans fastigheter allenast med ett belopp av i medeltal cirka 2,000 kronor och då domkyrkan har att svara för underhållet av biskops- och sysslomansgårdarna samt jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 26 november 1696 för det utvändiga underhållet av den stora domkyrkobyggnaden, kan tydligen detta belopp ingalunda anses utgöra en riktig medeltalssiffra för en längre följd av år, då givetvis större och kostsammare reparationsarbeten emellanåt måste förekomma, utan lär detta belopp bära beräknas väsentligt högre. Domkyrkan torde visserligen de närmaste åren kunna förvänta någon ökning av sina inkomster av kronotonde på grund av höjning av tioårsmedelmarkegångsprisen, men å andra sidan lär väl sannolikt en nedgång av dessa pris under de för åren 1918—1920 gällande sedermera vara att vänta.

Efter erinran om det av Linköpings domkyrkoförsamling i ärendet avgivna yttrande anföres vidare:

Ämbetsverken måste jämväl anse, att med hänsyn till de församlingen redan åvilande utgifterna för domkyrkans räkning samt därtill, att domkyrkobyggnaden såsom församlingskyrka torde vara av obehövt stora mått, några regelbundna bidrag från församlingen till underhållet av domkyrkans yttre icke skäligen kunna påfordras.

Av det anförda torde framgå, att domkyrkans ekonomi, även om medel icke saknas för löpande mindre underhållsarbeten, får anses vara så svag, att domkyrkan icke torde kunna jämsides med förräntning och amortering av dess nuvarande skuld till riksgäldskontoret tillfredsställande fullgöra densamma åliggande underhåll av kyrkobyggnaden och de övriga fastigheterna. Då det väl får anses vara ett statsintresse, att underhållet av kyrkobyggnaden, som obestriddligen utgör ett av vårt lands förnämligaste och värdefullaste arkitekturminnesmärken från gången tid, icke genom brist på medel i något avseende försummas, synes goda skäl tala för att staten bispringer domkyrkan genom ett tillmötesgående av domkyrkostyrelsens ansökning, detta så mycket mera, som anledningen till domkyrkans iråkade ekonomiska svårigheter ytterst har sin grund i den genom oförutsedda omständigheter uppkomna kostnadsökningen för de av statsmakterna år 1876 beslutade restaureringsarbetena.

Även vid bifall till den gjorda ansökningen skulle domkyrkan icke komma att slutamortera lånen förr än år 1939 respektive 1945, vadan först därefter en annuiteterna motsvarande del av domkyrkans inkomster skulle komma att stå till förfogande för andra ändamål.

Byggnadsstyrelsen har i den 31 maj 1922 i ärendet avgivet yttrande anført:

Byggnadsstyrelsen ansluter sig till vad kammarkollegiet och statskontoret anført och vill endast ytterligare framhålla, att de medel, som finnas tillgängliga för underhåll av domkyrkan och övriga fastigheter, vilkas underhåll skola bekostas av domkyrkans inkomster, äro synnerligen knappa, icke minst med hänsyn till domkyrkans oersättliga värde såsom ett av landets främsta kyrkobyggnadsmonument från medeltiden.

I skrivelse den 19 januari 1923 har härefter domkyrkostyrelsen förnyat sin förut i ämnet gjorda framställning, dock med den ändring att befrielse begäres från skyldigheten att till riksgäldskontoret inbetala den ränteskuld, som åsamkats under åren 1906—1921, d. v. s. under 16 år — i stället för såsom förut begärts 15 år — varunder föreskrivna inbetalningar å statslånen ej blivit erlagda. I samband härmed upplyses, att styrelsen, som nu ser sig i tillfälle att för domkyrkans räkning fortsätta avbetalningarna på lånen, den 5 januari 1923 till riksgäldskontoret insänt samma dag förfallen annuitet å lånet av år 1888. Till vad styrelsen förut anført rörande förestående reparationer å domkyrkan har styrelsen tillagt, att i kyrkans valv upptäckts sprickor, som, när grundlig undersökning hunne verkställas, kunde befinnas vara av den art, att de oförtövat krävde ett omfattande reparationsarbete i tempelvalven.

Departementschefen.

Med de knappa inkomster, Linköpings domkyrka förfogar över, har det givetvis mött stora svårigheter för domkyrkan att under nyss

angivna sexton år betala ränta och amortering å de båda statslånen och samtidigt fullgöra sina övriga ekonomiska förpliktelser. Sedan numera ett par andra lån slutamorterats och domkyrkan åter börjat erlägga föreskrivna annuiteter å statslånen, är det ju tänkbart, att domkyrkan därjämte skulle kunna verkställa avbetalningar å den å sistnämnda lån uppkomna ränteskulden. Med hänsyn till domkyrkans underhållsskyldighet i avseende å domkyrkobyggnaden samt biskops- och domkyrkosysslomansgårdarna kan man emellertid icke lita på att denna utväg skall visa sig framkomlig. Därigenom skulle nämligen för avsevärd tid framåt domkyrkans inkomster bliva så hårt anlitade, att endast jämförelsevis obetydliga reparationer kunde utföras, under det att medel komme att saknas för oundgängliga större reparationer. Under sådana omständigheter synes det nödvändigt att bispringa domkyrkan. Visserligen hade det under nuvarande förhållanden varit önskvärt, att statens anlitande för ändamålet kunnat undvikas. Då emellertid någon annan utväg icke torde stå till buds, och då, såsom kammarkollegiet och statskontoret framhållit, domkyrkans ekonomiska svårigheter kunna hänföras till kostnadsökningen för de av statsmakterna år 1876 beslutade restaureringsåtgärderna, anser jag, att staten nu bör träda hjälpende emellan. Så har förut skett i ett flertal fall, då det visat sig omöjligt att bestrida omkostnaderna för reparation av domkyrka allenast med de bidrag, som vederbörande domkyrka och församling kunnat ställa till förfogande, samt med eventuellt insamlade gävomedel.

Vad särskilt angår Linköpings domkyrka, som utgör ett synnerligen vackert minnesmärke av vår medeltida byggnadskonst, har staten, utom vad i det föregående omförmälts, vid flera tillfällen lämnat bidrag till reparationer av kyrkan. Sålunda hava under 1800-talet före år 1876, då förberörda anslag å 68,500 kronor anvisades, för ändamålet beviljats dels lån, dels anslag till sammanlagt ganska avsevärda belopp.

Vidkommande den form, som nu bör väljas, för bispringande av domkyrkan har föreslagits efterskänkande av den på grund av de uteblivna räntebetalningarna å de båda statslånen uppkomna ökningen av skulden. Jag är för min del beredd att biträda detta förslag. Uträknas med ledning av de utav fullmäktige i riksgäldskontoret lämnade uppgifterna den på 16 år belöpande räntan å riksgäldskontorets sammanlagda kapitalfordran hos domkyrkan för ifråga-

varande två lån sådan densamma befann sig den 5 januari, respektive den 14 februari 1906, d. v. s. efter inbetalning av de annuiteter, som förföllo till betalning och erlades år 1906, erhålles ett belopp av 26,472 kronor 78 öre, som sålunda utgör den skuld, domkyrkan skulle befrias från att inbetala.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Eders Kungl. Maj:t behagade föreslå riksdagen

att medgiva Linköpings domkyrka befrielse från erläggande av den på 16 år belöpande ränta å riksgäldskontorets kapitalfordran hos domkyrkan för två till domkyrkan utlämnade lån sådan denna kapitalfordran befann sig beträffande det ena lånet den 5 januari och beträffande det andra den 14 februari 1906.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten bifalla samt förordnar, att proposition i ämnet av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar, skall avlåtas till riksdagen.

Ur protokollet:

Gustaf Breitholtz.